

М.В. Козловська (Європейський університет, м. Київ, Україна)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

У статті представлено результати досліджень інформаційного забезпечення регулювання розвитку туризму, визначено актуальні проблеми та недоліки й запропоновано джерела інформації, оцінювання яких дозволить проводити просторовий аналіз туристичних потоків, надавати сезону характеристики їх руху, з'ясувати частку транзитних відвідувачів, уникати подвійного обліку туристів, які перетинають кордон, розраховувати середній час перебування туристів в області, виявляти обсяги коштів, які витрачають туристи в області, диференціювати ці грошові витрати залежно від категорії туристів, їх громадянства, виду туризму.

Ключові слова: туризм, рекреаційний комплекс, інформаційне забезпечення, статистичні дані, інформаційна база.

Літ. 10.

М.В. Козловская (Європейський університет, г. Киев, Украина)

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ РЕГУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА

В статье представлены результаты исследований информационного обеспечения регулирования развития туризма, определены актуальные проблемы и недостатки и предложены источники информации, оценивание которых позволит проводить пространственный анализ туристических потоков, предоставлять сезонную характеристику их движения, определять часть транзитных посетителей, избежать двойного учета туристов, которые пересекают границу, рассчитывать среднее время пребывания туристов в области, обнаруживать объемы средств, которые тратят туристы в области, дифференцировать эти денежные расходы в зависимости от категории туристов, их гражданства, вида туризма.

Ключевые слова: туризм, рекреационный комплекс, информационное обеспечение, статистические данные, информационная база.

M.V. Kozlovska (European University, Kyiv, Ukraine)

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF DATAWARE IN REGULATION OF TOURISM DEVELOPMENT

The article presents the results of the research on dataware in regulation of tourism development, also defining its actual problems and drawbacks and offering the information sources the evaluation of which would enable the spatial analysis of tourist flows along with their seasonal changes. This would also help to determine the share of the visitors in transit, thus avoiding the double accounting of the tourists crossing the borders as well as to calculate the average time of tourists stay in an area, to trace the money spent by these tourists in an area and to classify these costs by the categories of tourists, their citizenship and type of tourism.

Keywords: tourism; recreational complex; dataware; statistical data; database.

Постановка проблеми. Стан інформаційного забезпечення є однією з головних передумов дослідження туризму та його розвитку, оскільки інформація є важливою складовою системи управління. Не випадково інформаційній підтримці туризму надається велика увага в країнах з розвинутою індустрією туризму, де, крім центральних і регіональних статистичних комітетів, що займаються статистичними наглядами в сфері туризму, існують інші статистичні організації, які збирають і оцінюють соціально-економічну інформацію про

стан туристичної індустрії. Слід зазначити, що у практиці української статистики питанням статистики туризму приділяється мало уваги, а через недостатність офіційних статистичних даних використовують експертні оцінки, довести достовірність яких досить проблематично.

Аналіз останніх досліджень. Для України на сучасному етапі розвитку необхідність формування конструктивної рекреаційно-туристичної політики набуває дедалі більшої актуальності. Статистичні комітети багатьох країн, для яких доходи від туризму є вагомою часткою у внутрішньому валовому продукті (ВВП), активно займаються методологічними проблемами побудови інформаційної бази туризму, регулярно проводять конференції з цієї проблематики, розробляють і удосконалюють власну статистику туризму на базі стандартів ООН, Всесвітньої туристичної організації. В Україні, яка має величезний туристичний потенціал, спроби ввести світові стандарти туристичної статистики мають непослідовний характер [6; 10].

Невирішені частини проблеми. Відсутність в Україні чітких статистичних стандартів у сфері туризму, методології і методики статистичного нагляду на рівні регіонів не дозволяє органам відомчої статистики, територіальним комітетам, управлінням і відділам з питань туризму, консалтинговим фірмам, які займаються статистичними дослідженнями, сформувати повну й достовірну інформаційну статистичну базу. Органи управління, фінансові інститути, наукові установи, інші зацікавлені організації відзначають недостатність інформації, яка характеризує потенціал ринку туристичних послуг, фінансово-економічний стан об'єктів туристичної індустрії, стан туристичних ресурсів тощо. Відсутність повної інформаційної бази не дозволяє оцінити ефективність інвестицій, що вкладаються у галузь, сформувати прогнози розвитку.

Мета дослідження. Дослідити інформаційне забезпечення регулювання розвитку туризму, визначити актуальні проблеми та недоліки й запропонувати джерела інформації, оцінювання яких дозволить проводити просторовий аналіз туристичних потоків, надавати сезонну характеристику їх руху, з'ясувати частку транзитних відвідувачів, уникати подвійного обліку туристів, які перетинають кордон, розраховувати середній час перебування туристів в області, виявляти обсяги коштів, які витрачають туристи в області, диференціювати ці грошові витрати залежно від категорії туристів, їх громадянства, виду туризму.

Основні результати дослідження. Огляд існуючого стану інформаційного забезпечення й особливостей проведення регіонального аналізу розвитку туристичної галузі дозволив визначити такі недоліки і проблеми, які постають в процесі його здійснення:

1. Відсутність єдиної інформаційної бази, недосконалість системи збору і обробки статистичної інформації, недостатнє використання в процесі здійснення регіонального аналізу додаткової інформації.
2. Відсутність організаційної єдності в процесі проведення регіонального аналізу.
3. Відсутність логічної послідовності і порівнянності показників, що розраховуються в процесі аналітичних досліджень; відсутність їх системності [2; 6].

Подібна ситуація призвела до того, що на сьогоднішній день статистичні дані щодо туризму не відображають сучасного стану туристичної галузі. Фахів-

ці Державного комітету і регіональних управлінь статистики змушені обмежуватися лише двома джерелами — звітами туристичних фірм про кількість відправлених і прийнятих туристів (які, до того ж, не збираються безпосередньо статистичними органами) і відомостями тих же фірм про фінансово-господарські результати їхньої діяльності. Номінально достовірність інформації з першого джерела може і повинна контролюватися, проте реально перевірки трапляються рідко, крім того, далеко не всі зареєстровані туристичні фірми мають таку звітність (на практиці звіти подають близько 70% туристичних підприємств, з яких близько 15% звітуються з «нульовими» показниками) [9]. До того ж, зібрані відомості стосуються лише організованого туризму громадян, які звернулися у турфірму за туристично-екскурсійною послугою. Тобто виглядає так, що громадяни, які подорожують самостійно, під категорію «турист» не підпадають. Об'єктивність цього джерела даних викликає безліч питань: «приналежність» туриста тій або іншій фірмі у ланцюжку «турагент — туроператор» (що призводить до подвійного обліку одних і тих самих туристів); розрахунки туристів готівкою (більша частина якої зазвичай через бухгалтерію не проходить); повна відсутність поняття про те, хто, куди і навіщо їде (неконтрольований і загрозливий для національних інтересів відтік робочої сили, торгівля людьми — всі ці сумні явища відбуваються саме за безпосереднього сприяння вітчизняних туристичних фірм).

Істотні зауваження до організації туристичної діяльності в Україні виникають, починаючи із законодавчого визначення туристичних термінів. Законодавче визначення туризму повинно відрізнитися від традиційного розуміння туризму лише як тимчасового виїзду людини з постійного місця проживання. «Турист» — це термін насамперед економічний. Відвідувач може бути туристом лише у тому випадку, якщо він використовує туристичний продукт або окремі туристичні послуги і піддається економічному аналізу та державному статистичному обліку [5].

Для прикордонних областей Карпатського регіону при вирішенні проблем достовірного і повного статистичного оцінювання розвитку туризму виникають труднощі практичного характеру:

- по-перше, вони пов'язані з уже зазначеними розбіжностями у концептуальному трактуванні поняття «турист» при заповненні відвідувачами (туристичними фірмами чи окремими туристами) анкет для перетину державного кордону;

- по-друге, точне визначення кількісних характеристик міграційних (у тому числі туристичних) потоків на основі даних про в'їзд і виїзд громадян, представлених службами Держкомкордону України, можливе лише за умови «замкнутого контуру» території (у даному випадку області). Оскільки кожна з областей Карпатського регіону має чимало природних та історичних об'єктів туристичного показу, рекреаційного і ділового туризму, це об'єктивно створює значні труднощі для точного обліку туристичних потоків для кожної з них.

Основним джерелом інформації, безумовно, є офіційні дані про туриста у місці його перебування за фактом отримання ним конкретної послуги. Дані статистичної форми 1-ТУР у цьому випадку ніяк не можна вважати повними і достовірними, оскільки буде охоплена не вся кількість туристів із таких причин:

1) не всі туристи користуються послугами туристичних фірм, які для поселення туристів використовують готелі та інші спеціалізовані заклади розміщення;

2) відсоток готельних закладів, санаторіїв, пансіонатів, баз відпочинку та інших спеціалізованих закладів розміщення, які мають ліцензію на право здійснення туристичної діяльності і звітують за формою 1-ТУР, є незначний;

3) спостерігається низький відсоток звітності туристичних організацій за зазначеною статистичною формою;

4) практикується подвійний облік одних і тих же туристів у ланцюжку «турагент – туроператор» [5].

Саме з цих причин найважливішими на сьогодні є відомості статистичної звітності спеціалізованих закладів розміщення (1-готель, 1-курорт, 1-ОТ тощо), оскільки:

1) імовірність того, що один і той самий турист протягом туру буде неодноразово змінювати свою дислокацію, є малоімовірною;

2) цими видами звітності охоплено понад 90 % закладів розміщення.

З іншого боку, неточності можуть бути викликані охопленням статистичним спостереженням не всіх закладів, оскільки ті з них, які працюють на єдиному податку, не звітують за зазначеними формами звітності.

Висновки. Отже, кількісно виявити туристичні потоки, спрямовані у конкретну область регіону, можна більш точно, додатково проводячи експертне оцінювання, досліджуючи дані демографічної статистики (про міграцію населення), транспортної статистики, а також паспортно-візової служби, митної, прикордонної служб, консульських установ, агентств з нерухомості (щодо виявлення фізичних і юридичних осіб, які надають послуги приватних закладів розміщення), проводячи спеціальні вибіркові опитування приїжджих на летовищах, авто- і залізничних вокзалах тощо. Це дозволить зробити додаткові обрахунки тієї категорії відвідувачів, які підпадають під визначення турист (насамперед вітчизняних та іноземних туристів, які подорожують самостійно або перебувають на території області у родичів чи знайомих), а також обрахувати кількість транзитних пасажирів, які проїжджають через область, не затримуючись на її території. Такі розрахунки дозволять сформувати для області баланс в'їзду і виїзду туристів за певний період часу і зробити більш точний аналіз її туристичних потоків.

Сумарна інформація, отримана з усіх джерел, за допомогою існуючих методик розрахунків надасть можливість здійснювати щомісячне оперативне оцінювання реальної чисельності туристів, які перебувають в області, та дозволить:

- провести просторовий аналіз туристичних потоків;
- надати сезонну характеристику їх руху;
- з'ясувати частку транзитних відвідувачів;
- уникнути подвійного обліку туристів, які перетинають кордон;
- розрахувати середній час перебування туристів в області;
- виявити обсяги коштів, які витрачають туристи в області;
- диференціювати ці грошові витрати залежно від категорії туристів, їх громадянства, виду туризму тощо.

Достовірне інформаційне забезпечення як невід'ємна складова статистичного аналізу стану туристичної галузі повинно відповідати таким вимогам:

- досконала система збору й обробки статистичної інформації з використанням передових методик і сучасного технічного обладнання;
- наявність єдиної інформаційної бази у даній галузі;
- залучення до формування автоматизованого банку даних адміністративних даних, які характеризують сферу туризму (дані, отримані на основі роботи органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інших юридичних осіб у межах їх компетенції як доповнення інформаційної бази органів державної статистики);
- стабільна і досконала нормативно-правова база, узгодженість між рівнями ієрархії органів державної влади щодо стратегії розвитку туристичної галузі.

1. *Бабарицька В.* Розвиток міжнародного туризму в умовах глобалізації суспільно-економічних процесів // Україна та глобальні процеси: географічний вимір. – К.: Луцьк, 2006. – Т. 1. – С. 347–351.

2. *Кравців В.С.* Туризм в Україні: стан та шляхи активізації // Зовнішньоекономічний кур'єр. – 2006. – №7–8. – С 9–10.

3. *Кравців В., Матоліч Б., Гулич О., Полюга В.* Рекреаційний потенціал Львівської області та стратегія його освоєння // Регіональна економіка. – 2007. – №2. – С. 133–143.

4. *Окландер М.А., Милашко О.Г.* Статистичний моніторинг внеску туризму в економіку території // Статистика України. – 2002. – №4. – С. 49–52.

5. *Полюга В., Полюга Д.* Методологічні засади розрахунку інтегрального показника інвестиційної привабливості підприємств туристично-рекреаційної сфери // Формування ринкової економіки в Україні: Наук. збірник. – Спецвип. 8: Формування нової парадигми економічної теорії в Україні / Центр ринкознавства «Інтерек», ЛДУ ім. І.Франка. – Львів, 2007. – С. 461–466.

6. *Федорченко В.К., Дьорова Т.А.* Історія туризму в Україні: Навч. посібник. К.: Вища школа, 2002. – 195 с.

7. *Цибух В.* Туризм в Україні: Проблеми та перспективи // Економіст. – 2004. – №6. – С. 34–35.

8. *Яновская Н.* Туризм: организация и учет. – Х.: Фактор, 2000. – 234 с.

9. The tourism industry (2008). A report for the world summit on sustainable development Johannesburg, September 2008. Compiled by WTTC, IFTO, IHRA, ICC, facilitated by UNEP (Division of Technology, Industry & Economics), WTO.

10. Tourism Highlights (2001). WTO. Madrid. 2001.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2012.